

GEMEENTE BOEKEL

Memo 2021/33

MEMO

Aan : de raads- en burgerleden
Van : College van Burgemeester en Wethouders
Betreft: : Informatieve memo Transitievisie warmte
Datum : 3 juni 2021

Geachte raads- en burgerleden,

Bij deze willen wij u informeren over de voortgang van de Transitievisie Warmte (TVW) Boekel en over de behaalde tussenresultaten. Wij sluiten deze notitie af met een aantal discussiepunten ten aanzien van de TVW en het vervolg.

Eerder was het voornemen om een presentatie te geven, maar gezien de volle agenda van de raad is dit er niet van gekomen.

Overigens volgt de uiteindelijke vaststelling van de TVW in de Raadsvergadering van 14 oktober 2021.

1. De transitie naar aardgasvrij

Nederland heeft in het klimaatakkoord van 2019 afspraken gemaakt over het terugdringen van broeikasgassen. Als een van de onderdelen heeft het rijk het doel gesteld om in 2050 een volledig aardgasvrije gebouwde omgeving te hebben. Om dat te behalen is vastgesteld in het Klimaatakkoord dat een kwart van de woningen in 2030 aardgasvrij is. We ruilen de gasgestookte cv-ketels in voor aardgasvrije warmteoplossingen.

Vanuit het rijk hebben gemeenten in Nederland de opdracht gekregen om voor het einde van 2021 een Transitievisie Warmte op te stellen. Deze transitievisies laten zien in welke gebieden, wanneer en hoe de gemeente samen met de bewoners en andere belanghebbenden als eerste aan de slag gaan om ze aardgasvrij te maken of daarop voor te bereiden. Hierbij verkent de Transitievisie Warmte welke alternatieven voor aardgas daarvoor het meest kansrijk lijken. Daarnaast biedt de Transitievisie Warmte gelegenheid om uitgangspunten vast te leggen. Om de visie actueel te houden, wordt de TVW minstens elke 5 jaar geüpdatet.

De vervolgstap na de Transitievisie Warmte is om wijkuitvoeringsplannen op te stellen i.s.m. bewoners en bedrijven waarin een gekozen startgebied verder wordt onderzocht (welke kansrijke alternatieven, wat zijn de investeringen en opbrengsten, welke andere ontwikkelingen zijn gaande binnen het gebied?). En dat op basis van deze analyse, een concreet plan voor de uitvoering wordt opgesteld.

De huidige projecten in het landelijke Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) leren ons dat om daadwerkelijk stappen te zetten richting aardgasvrij het volgende nodig is (deze punten zijn niet specifiek voor onze gemeente vastgesteld, dit zijn algemene conclusies uit trajecten die in andere gemeenten lopen):

- Middelen vanuit de landelijke overheid voor de regie van de warmtetransitie door gemeenten (voor het opstellen van de Transitievisie Warmte en een eerste stap richting de Wijkuitvoeringsplannen zijn al middelen beschikbaar);
- Financiële middelen (al dan niet vanuit de landelijke overheid) om projecten voor alle betrokkenen aantrekkelijk te maken;
- Om de warmtetransitie succesvol te kunnen doorlopen is het belangrijk dat in de wetgeving duidelijke spelregels worden vastgelegd over de deelname en het bepalen van de einddatum voor de levering van aardgas. Op dit moment is hier nog niets over duidelijk, dat moet in de komende jaren uitgezocht en geïmplementeerd worden.

In de TVW verkennen we daarom niet alleen de kansrijke startgebieden, maar stellen we ook i.s.m. de stakeholders, het college en u als raad een ambitie en strategie op t.a.v. het vervolg op de TVW. Daartoe stellen we u een viertal vragen op het einde van deze notitie.

2. Wie praten er mee?

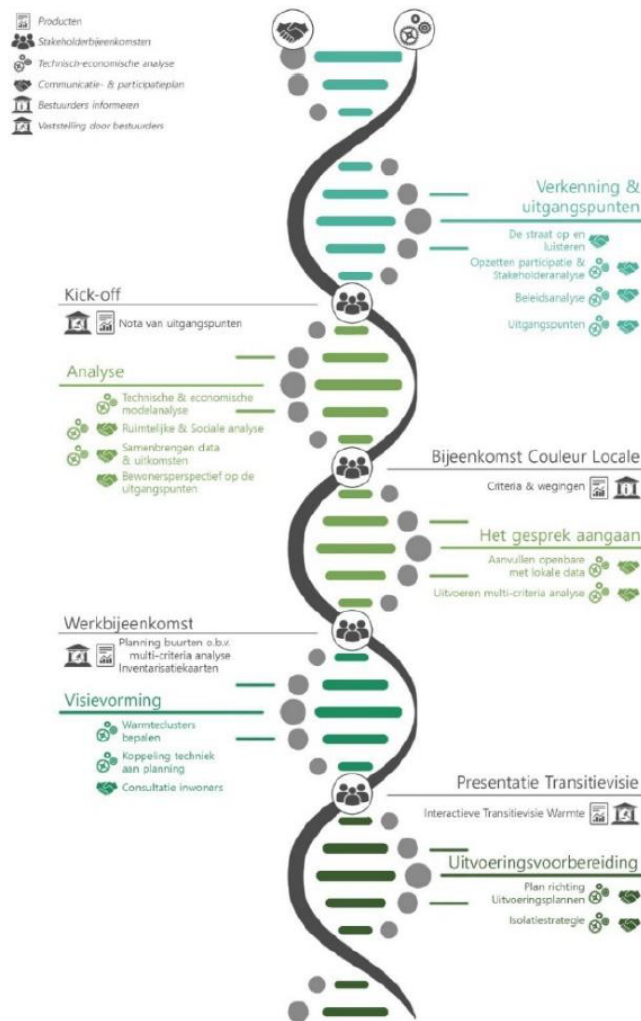
De gemeenten Bernheze, Uden, Landerd en Boekel werken samen aan het opstellen van de Transitievisie Warmte. In 5 stappen wordt toegewerkt richting de TVW (zie figuur 1). Hierin loopt het techno-economische spoor parallel met het participatie- en communicatiespoor. Wij bevinden ons nu in de visievormingsfase (stap 4).

De Transitievisie Warmte wordt door de gemeente in samenwerking met stakeholders opgesteld. Het betreft zowel interne gemeentelijke stakeholders als externe stakeholders. De interne stakeholders betreft een groep van verschillende beleidsmedewerkers (duurzaamheid, wonen, communicatie, openbare ruimte, sociaal domein).

De externe (technische en sociale) stakeholders zijn vanaf de start betrokken d.m.v. een kick-of, informatiewebinar, 1-op-1 stakeholdergesprekken en verschillende stakeholders-werkbijeenkomsten. De stakeholders die in Boekel meepraten zijn: Waterschap Aa en Maas, Enexis, Woningcorporatie PeelrandWonen, Ondernemersvereniging Boekel, BoekelEnergie, Ecodorp Boekel, Leefbaar Venhorst, ZLTO Boekel Venhorst en Stichting Den Eik.

We zijn tevens in gesprek gegaan met de inwoners van de gemeente over de uitgangspunten en besliscriteria van de transitievisie warmte: wat vinden bewoners belangrijk in de overgang naar aardgasvrij? Welke zorgen hebben ze? In hoeverre zijn ze zelf al aan de slag met de opgave? En welke criteria bepalen waar de transitie start? Deze inbreng is verwerkt in het bepalen van kansrijke gebieden richting aardgasvrij. De inbreng is tot nu toe opgehaald via:

- Een online enquête met 151 respondenten. Vooraf gegaan door een gemeente-brede brievenbus campagne, waarin inwoners werden gevraagd mee te denken over de warmtetransitie in hun gemeente;
- Telefonische interviews;
- Gesprekken met lokale initiatieven.

Figuur 1

3. Wat zijn de hoofdlijnen die wij nu zien?

De opgave

De opgave in Boekel bestaat uit circa 4.200 woningen en 300 utiliteitsgebouwen die de komende decennia aardgasvrij moeten worden gemaakt. Als we kijken naar de totale CO₂-uitstoot van Boekel, is te zien dat het aardgasverbruik in de gebouwde omgeving momenteel zorgt voor ongeveer 25% van het totaal (Klimaatmonitor, 2019).

De analyse

Warmtetechnieken: wat is er mogelijk in Boekel?

- Een aanzienlijk deel van de gebouwen is al redelijk tot goed geïsoleerd. Er zijn ook een aantal gebieden waar de potentie voor energiebesparing nog groot is. Denk dan voornamelijk aan de historische lintbebouwing. Het merendeel van de gebouwen is na-oorlogs. Voor deze gebouwen zijn er vaak nog veel isolatiemaatregelen toe te passen.
- Er zijn geen bestaande hogetemperatuur of lagetemperatuur warmtebronnen in Boekel. Ook is er geen kans voor aquathermie. Mogelijk zijn er wel kansen voor kleinschalige zonthermie. Verder is er een hoge kans op geothermie gezien vanuit de ondergrond. Echter is de vraag te beperkt om geothermie in de praktijk haalbaar te maken.
- Er zijn geen grootschalige warmtenetten mogelijk. Eventueel kan zonthermie wel in kleinschalige netten toegepast worden, maar dat moet in de wijkuitvoeringsplannen nader onderzocht worden. Analyses van de maatschappelijke kosten i.c.m. de beschikbaarheid van

bronnen laten zien dat vooral potentie is voor individuele technieken: de hybride en all-electric warmtepomp.

Resultaten van de enquête en interviews: hoe kijken onze inwoners naar de opgave?

- Het merendeel van de gesproken bewoners lijkt nog niet zo bezig met het verduurzamen van hun woning of leefstijl (zonnepanelen, isolatie van de woning, duurzaam gedrag, etc.). Er is wel veel bereidheid om te investeren in duurzaamheid en dan voornamelijk in zonnepanelen en isolatie. Aardgasvrij wonen is men nog minder enthousiast over.
- Merendeel van bewoners onderzoekt isolatiemogelijkheden en zonnepanelen via het informele netwerk (buurman, familielid). Ervaringen van bekenden zijn leidend in keuzes. Boekel is 'ons kent ons'.
- De grootste zorgen en aandachtspunten vanuit inwoners: 1) betaalbaarheid, 2) de vraag of de oplossing echt duurzaam is, 3) de verbouwing die nodig is, 4) de technische ontwikkelingen halen de aanpak in.
- De reacties zijn heel divers: er zijn mensen die heel fanatiek zijn maar ook behoorlijk sceptische mensen;
- Grote groep die niet perse mee hoeft te denken (103 bewoners) tegenover een kleinere groep die vaker mee wil denken (49 bewoners).
- Als men mee wil denken dan is dat in de helft van de gevallen op het moment dat er een concreet plan voor een buurt is. Verder wil een kwart van de mensen zo snel mogelijk betrokken worden en een kwart wil meebeslissen over de oplossingen in een buurt.

Uitkomsten stakeholdersgesprekken: welke kansen dragen onze stakeholders aan?

- De stakeholders, en met name woningcorporatie, pleiten een stap voor stap aanpak m.b.t. het vervolg:
 - o Begin gemeentebreed met het transitie-proof maken van de woningen door de woningen te isoleren.
 - o Start tegelijkertijd aan de achterkant in meerdere gebieden met verder onderzoek (technieken, business cases, etc.) om vervolgens verdere stappen te ondernemen in die gebieden die echt kansrijk blijken;
- Sluit aan bij buurtinitiatieven en de Energie Café's ("daar zit de energie"), ondersteun deze zoveel mogelijk als gemeente;
- Je krijgt bewoners mee door ze niets op te leggen ('we moeten niets!'), maar wel de noodzaak het anders te doen laten inzien;
- Werk aan communicatie: wees eerlijk en helder, maak de warmtetransitie ook 'leuk' door
 - 1) projecten, early adopters en praktische voorbeelden in de spotlight te zetten;
 - 2) ook te focussen op de voordelen en lokale koppelingen (integrale wijkaanpak). Hoe concreter de communicatie hoe beter.

De conclusie

De voorlopige conclusie van bovenstaande analyse is tweeledig:

- We benoemen kansrijke gebieden waar gestart kan worden met verder onderzoek naar het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. Denk hierbij aan een haalbaarheidsonderzoek/opstellen business cases i.s.m. de key-stakeholders in het desbetreffende gebied. De focus ligt hierbij op individuele oplossingen zoals (hybride) warmtepompen waarbij gezocht wordt naar kansen voor kleinschalige zonthermie-warmtenetten.
- Daarnaast zijn er maatregelen waarmee sowieso gestart kan worden in de hele gemeente. Denk aan het isoleren van gebouwen, elektrisch koken en het plaatsen van zonnepanelen.

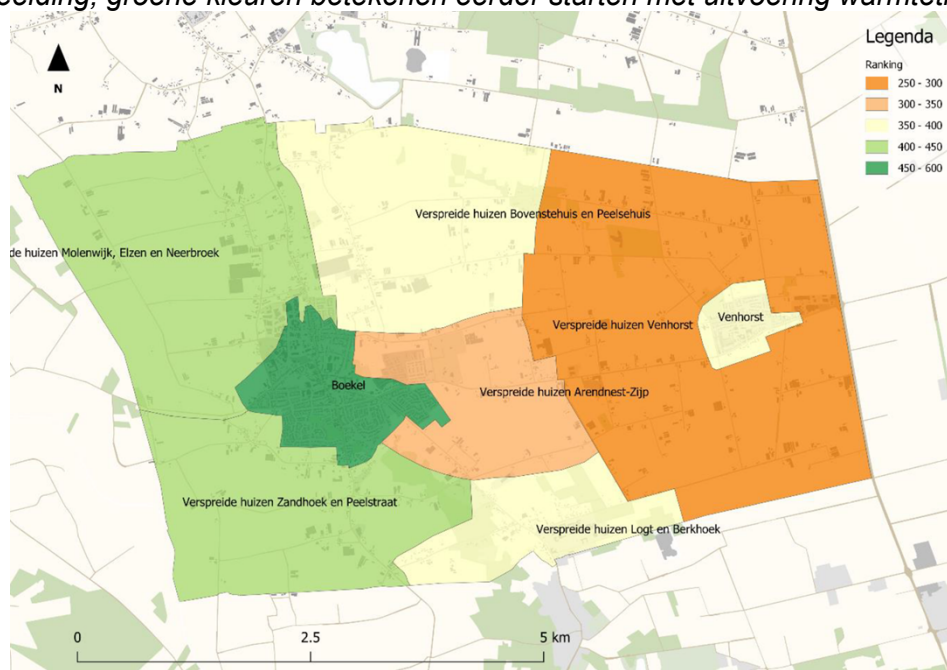
Conclusie 1: Kansrijke gebieden om te starten

We hebben een multicriteria analyse (MCA) uitgevoerd om in kaart te kunnen brengen waar kansen liggen om voor 2030 te starten met het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving. Met de ambtelijke tafel en de stakeholderstafel is bepaald welke criteria hierin leidend zijn. Op basis van gegevens die we over de buurten in Boekel hebben verzameld, krijgen alle buurten per criteria een score. De scores worden vervolgens vermenigvuldigd met een weging en opgeteld tot een totaalscore per buurt. Samen met de raad, de stakeholderstafel en via de bewonersenquête is een weging toegekend aan de criteria:

- Maatschappelijke kosten;
- Gebruik maken van aanwezige bronnen;
- Inkomen bewoners (betaalbaarheid);
- Technische staat gebouwen, grootste energiebesparing;
- Aandeel corporatiewoningen, corporatie als startmotor;
- Aanwezigheid van meekoppelkansen, warmtetransitie koppelen aan bestaande initiatieven en natuurlijke momenten;
- Aanwezigheid van draagvlak.

De stakeholderstafel is verdeeld over de vraag waar te starten. Een deel vindt het belangrijk te starten daar waar de gebouwen al het meest geschikt zijn om van het aardgas af te gaan en een ander deel daar waar de grootste energiebesparing te behalen valt.

De gemeente Boekel bestaat uit de grote kern Boekel, de kleine kern Venhorst en een aantal buitengebieden. Vanuit de MCA steekt Boekel met kop en schouders boven de andere buurten uit (*zie afbeelding, groene kleuren betekenen eerder starten met uitvoering warmtetransitie*).

Er is daarom gekeken naar kansen binnen de kern Boekel:

- Burgt

In buurtschap Burgt staan relatief jonge woningen. Hierdoor is de laatste stap naar aardgasloos snel te zetten en mogelijk is een deel van de gebouwen al aardgasloos. Er hoeft namelijk niet of nauwelijks geïsoleerd te worden en zijn de woningen geschikt voor individuele warmtepompen. Er zijn weinig corporatiewoningen in het buurtschap aanwezig waardoor er ook echt een individuele benadering plaats moet vinden. Dit wordt versterkt doordat er veel vrijstaande woningen in het gebied staan. Deze woningen zijn qua bouw niet vergelijkbaar, waardoor een collectieve aanpak lastig wordt. Mogelijk dat deze woningen op korte termijn aangepakt kunnen worden. De woningen zijn namelijk bijna 15 jaar oud en dat is ongeveer de levensduur van installaties. De kans dat bewoners op korte termijn bijvoorbeeld de CV-ketel gaan vervangen is relatief groot.

- Oostelijk deel centrum

De aanpak in het oostelijk deel van het centrum is vergelijkbaar met de aanpak in Burgt. De gebouwen zijn in dezelfde tijd gebouwd en daarmee erg geschikt om de laatste stap naar aardgasloos te maken zonder dat daar nog veel isolerende maatregelen voor nodig zijn. Het voordeel van dit gebied is het feit dat er veel appartementencomplexen staan en de woningcorporatie sterk vertegenwoordigd is waardoor in een korte tijd relatief veel woningen aardgasloos gemaakt kunnen worden. Hier ligt wellicht een grotere noodzaak om te starten om te voorkomen dat er energiearmoede ontstaat.

- Dooleggen / Donk

Dooleggen kan opgedeeld worden in het gebied ten noorden van de Donkstraat en het gebied ten zuiden van de Donkstraat. In de basis zijn al deze woningen geschikt of geschikt te maken voor toepassing van individuele warmtepompen. Het verschil zit 'm in de stappen die nog gezet moeten worden. Het noordelijk deel is waarschijnlijk zonder isolatiemaatregelen aardgasloos te maken. Het gebied ten zuiden van de Donkstraat heeft nog een isolatieopgave. In het zuidelijk deel is de woningcorporatie relatief goed vertegenwoordigd wat een collectieve aanpak mogelijk maakt. Wellicht dat particuliere woningen daarin mee kunnen liften.

- Bosberg / Zandhoek

In de Bosberg / Zandhoek staat een grote variëteit aan woningtypen, liggen huur- en koopwoningen door elkaar en zijn er allerlei verschillende inkomensgroepen aanwezig. Door de grote variëteit aan woningen zijn er geen kansen voor grootschalige collectieve warmtevoorzieningen. Mogelijk dat er hier en daar een kleinschalig zonthermienet aangelegd kan worden, maar voor het overgrote deel moet de oplossing gezocht worden in individuele (hybride) warmtepompen. De woningen zijn al relatief goed geïsoleerd, maar daar kunnen nog wel wat stappen gezet worden. Vergeleken met de andere gebieden ligt hier de grootste isolatieopgave.

- Wijkaanpak gecombineerd met onderhoud en klimaatmaatregelen

Vanuit meerdere beheerprogramma's wordt gewerkt aan een integrale wijkaanpak. Hierbij zijn met name wegbeheer en rioolbeheer sturend qua planning. Idee is om wijkgericht uitvoering te geven aan klimaatmaatregelen gecombineerd met onderhoud. We denken aan het vergroenen van wijken (opbreken onnodige verhardingen) en het afkoppelen van regenwater. In 2021-2022 staat de wijk Bosberg op het programma. Dat komt te vroeg voor de TVW. In de loop van 2024 staat de wijk Vogelenzang op de planning om integraal aangepakt te worden. We kijken naar het tegelijk uitvoeren van eventuele maatregelen vanuit het TVW programma.

Conclusie 2: gemeentebrede, no regret maatregelen:

- Start met een isolatieprogramma voor alle woningen in de gemeente. Het merendeel van de gebouwde omgeving in Boekel zal overgaan op lage- of middentemperatuur verwarming, veelal individueel (een elektrische of hybride warmtepomp) en in sommige gebieden mogelijk collectief met een kleinschalig warmtenet. Een deel van de gebouwen zijn nu nog niet geschikt om met laagtemperatuur te verwarmen, maar moeten verder worden geïsoleerd. Ook moet gekeken worden naar de installaties: zijn de radiatoren geschikt voor lage-temperatuur verwarming? Is er al een ventilatiesysteem in de gebouwen aanwezig? Wordt er al elektrisch gekookt? Liggen er al zonnepanelen op de daken?
- Speel in op de natuurlijke momenten waarop bewoners met hun huis aan de slag gaan om
 - 1) te isoleren en
 - 2) daar waar de gebouwen al geschikt zijn, over te gaan op een elektrische of hybride warmtepomp.In een gemeente ter grootte van Boekel zijn er elke week wel enkele woningen waar zo een natuurlijk moment plaatsvindt (opknappen woning, gezinsuitbreiding, pensionering). Ondersteun dit als gemeente en zet ook succesvolle projecten in de kijker.
- Sluit aan bij en ondersteun lokale (buurt-)initiatieven. De transitie wordt kansrijker als er een gezamenlijk initiatief is en daardoor ook draagvlak is georganiseerd voor aardgasvrij.

4. Het vervolg: richting een TVW

De komende maanden werken we verder aan het opstellen van de TVW. We werken toe naar een interactief document (via Storymaps, online te raadplegen). De planning om hiertoe te komen is als volgt:

- **Juni 2021:** opstellen concept TVW.
- **Juli 2021: feedback ophalen.** Het eerste concept van de visie sturen we rond voor een digitale consultatieronde aan zowel de bestuurlijke tafel, de ambtelijke tafel als de stakeholderstafel. Dit concept leggen we ook voor aan de inwoners. De feedback verwerken we in het uiteindelijke visiedocument.
- **Juli 2021: uitvoeringsvoorbereiding.** Om een soepel overgangsproces te realiseren richting de wijkontwikkelings- en uitvoeringsfase, stellen we een uitvoeringsvoorbereiding op. Dit document beschrijft de acties die noodzakelijk zijn voor de interne organisatie, het stakeholdersmanagement, de mogelijk te ontwikkelen instrumenten en de wijze van betrokkenheid van inwoners, organisaties en bedrijven bij de uitvoering van de warmtetransitie.
- **Juli 2021: presentatie visiedocument aan bestuurders en stakeholders**
- **Oktober 2021:** definitieve TVW naar de gemeenteraad ter vaststelling

5. Welke discussiepunten moeten van een richting worden voorzien?

De TVW leeft. Zowel binnen de media als aan de keukentafel worden meningen geventileerd met betrekking tot de TVW. Met name het onderdeel (verplicht) van het gas af leeft. Laat duidelijk zijn, de komende jaren gaan we dat niet verplichtend opleggen. Wel gaan we onderzoeken of we met een wijkaanpak de afhankelijkheid van gas terug kunnen brengen. De discussiepunten, waar we samen met u richting aan willen geven met de TVW die in oktober wordt vastgesteld, zijn:

- a) Wat is uw ambitieniveau? Focussen we in onze gemeente voor 2030 op het starten/besparen of hoe dan ook een wijk van het aardgas voor 2030?
- b) Kunt u de conclusies en resultaten (onder 3) volgen en zijn ze logisch? Liggen ze in de lijn der verwachting? Zo niet, waarom niet?
- c) Wat is uw visie op de betrokkenheid van inwoners in het vervolg van dit proces:
 - Welke zeggenschap ligt bij de bewoners, welke bij de gemeente?
 - Welke rol hebben eventuele bewonersinitiatieven?
- d) Wat is uw visie op uw eigen betrokkenheid?